

Notícies

Amb olor de santadat morí die 20 de desembre ultim el P. Lloatxim Rosselló fundador y visitador general de sa Congregació diocessana de missioners dels Sagrats Cors de Jesús y de María, vulgarment anomenats Pares de Lluch. Que descansi en pau el sacerdot eczemplaríssim, e intercedesca per noltros. —Els caxistes en el número passat, dexaren aquesta notícia a dins el tinter, ó sa caxa.

També va passar a millor vida, die 24 de janer ultim, l'Ilustríssim Sr. D. Juan Maura y Gelabert, Bisbe d' Oriola, natural de Ciutat de Mallorca y uns dels prelats més sabis d' Espanya.

Die 11 de febrer ultim, a la ciutat de Barcelona, el primer aeroplá qu'ha vengut a Espaya alsá son vol a uns coranta o 50 metros d' alsada, y va aná de lo millor.

A un periodic barceloní lletgim que a Barcelona hey ha VUIT MIL PISOS PER LLOGAR. D'avuy en devant ja no se porá dir la ciutat dels contes perque els qui no son morts tendrán qu'emigrar, sino la ciutat dels lerrouxistes que continuamente tiren bombes.

SA MARJAL

Aquesta Revisteta popular sortirá, si Deu ho vol, cada mes en fascicles de 16 págines, formant al any un tom de unes 200 págines.

Se publica am Censura Eglesiástica.

El preu de suscripció anual será: en aquesta Vila 1'50 pts.; a fora 2'00 pts., a la bestreta.

~ Labor improbus omnia vincit ~

Sa Pòr de S'Albufera

NOVEL·LA MORAL

SA nostra illa de Mallorca, riquíssima copeta d'or, sempre la s'han disputade ses nacions, y axí es que sucessivament es estada dels antiquíssims Celtes, dels Druydas robusta rassa que construí els clapers dels gegants que tenen ja prop de tres mil anys d'eczistencia, els Fenicis dels quals quedan encare algunes monedes, els Grecs, els Cartaginesos, els Romans, els Moros y els Cristians.

Els Romans habitaren molt per aquets contorns de Sa Pòr, com se demostra clarament am ses monedes, alguna fa poques sedmanes, que se son trobades per aquí, váries lámpares, molts d'objectes de cerámica y no fa molt aquell tresor d'un aumut de monedes de plata de sa República Romana que se trobá dins Son Fè ran d'un talayot o claper de gegants.

Escoltau amb atenció y vos contaré un Historia succehida durant el reynat d'un Emperador Romá

anomenat Claudius, quals *glorias principals* son que fé matá la seua esposa Mesalina y después se casá amb una neboda seua anomenada Agripina mare digne d'en Nerón del qual per tant era padastre en Claudius. Aquest Emperador que a les hores governave l'Espanya y per consegüent Mallorca, era net de Cesar August y pujá a n'el trono de l'Imperi Romá l'any 42 des naxament de Cristo. En Claudius, debil y viciós, governá tretze anys en temps dels Apostols y fe matar Sant Jaume patró d'Espanya.

Els qui tenguen sa curiositat de conexas la fesomia del espós de les dues reynes més escandaloses qu'hey ha hagudes, com son Mesalina y Agripina, y padastre del mónstruo coronat més formidable dels sigles qual nom, Nerón, significa sa crueldat d'uyta a l'ultim estrém, pot visitar el Monetari d'aquesta Congregació y veurá una preciosa moneda de dit Claudius que se trobá fa alguns anys a Crestaig. (1)

Feta aquesta advertencia comensèm la nostra historia que no se sab l'any precís que succehí, sino que solament sabém que succehí entre l'any 42 y 55 del naxament de Cristo, are fa uns 1850 anys.

Hey havía no molt enfora del nostro poble, en aquella época sols alquería situada a Crestaig, dues *Quintas Romanes*, axó es, dues grans possessions, el nom de les quals han esborrat els devuit sitgles y mitj que desde les hores han passat. Adamès els senyors que habitaven tals possessions, después d'aquest fet que contarém es de creure que tengueren viu interés emb oblidar el nom primitiu de ses possessions y dels matexos que les habitaven; y per axó no més sabém cert el nom que posaren y qu'encare are conserven aquelles dues quintas romanes: tals son Son Fé y Son Sant Juan.

En el casal grandió de Son Fé hey vivía una familia poderosa composta d'un matrimoni y de tres filles. Aquestes joves eran ja totes tres casadores y totes ellas

reunían ses tres condicions que sa gent sol senyalar; doncs totes tres eran riquíssimes come reynes, discretes com ellas soles, y guapes com una brillant sortida de sol. Pero les faltava se condició principal de totes y que menos se mira, qual es sa bellesa des cor, s'hermosura de s'ánima. Perque hey havía molt ferm que desitjar respecte de les seues costums, y fins y tot havían estades mermulades.

En la grandiosa alquería de Son Sant Juan hey vivía una matrona romana també opulenta y que no més tenía un fill únic. Era una viuda honradíssima, d'uns 40 anys, de vida molt retirada y qu'anave perpetuament endolada. Pero ¡quina llástima! mort el seu espós ja feya vint anys, el seu fill únic, pobil, se criá molt avaciat y masse alloure per una estimació mal entesa de sa mare que l'idolatrave.

Un sol d'hermosura eran ses tres atletes de Son Fé; més sa qui se'n duya sa ventatje era sa major, de la qual s'enamorá cegament el pobil de Son Sant Juan. Com moltes vegades s'hermosura corporal sol está en rahó inversa de s'hermosura espiritual, vataquí com sa major també era sa més desenfreída. Com una bresserola d'or en el morro d'un porc, tal era emb aquesta jove l'hermosura que remolcave per dins el llot de ses passions.

Ja feya quatre anys qu'el pobil am son briós corcér anava a Son Fé; primer cada més, después cada setmana, y darrerament cada dfe. ¡Be n'hi'n deya d'amoretetes!
—Estrella més brillant de mon cel, ¿qué voleu de mí?

Y li regalava precioses recades de perlas, y li omplia les seues mans transparents de tumbagas d'or, y li donava collars de diamants y brasseroles d'esmeraldes.

Sa castíssima viuda no poría sufrir que son fill s'hagués de casar a Son Fé, perque prefería més un altre jove que se creu, més no se sab cert, si era de Talapit, qu'era molt més pobre, pero moltíssim més modesta y

honrada: y si era menos bella de cos, era molt més bella d'ánima. Be n'hi feya de reflexions sa noble matrona a son fill; pero ell estave cegat y perdut per sa de Son Fé, a na quí tot heu contava.

—Si tú no m'estimes gens! li deya ella.

—Idó digués que vols que fasse; li contestave ell.

Y llevar sí que n'hi regalave de recades y anells y collars y brasseroles y dracmes y florins d'or.

—¿Estás contenta are? ¿Estás assaciade? ¿Vols més tresors encare?

—Si tú no m'estimes casi gens!—Li responía ella amb orgull;—perque si m'estimasses un poc no 'm dexarías penar, y me farías un regalo que apreciaria moltíssim més que totes ses alhacas y tresors.

—Digáu, idó, estrella de mon cel, perquè penáu, y quin dó voleu, qu'el vos faré, sía el que sía, mentres puga.

—Si tú vols, sí que pots; porque per un qu'estima res hey ha impossible.

—¿Quin dó voleu, idó, estrella meua?

—Vuy que demá de bon matí, abans de sortí el sol, me dugues el cor víu de ta mare, y en tenirló, de seguida el donaré a n'es ca de Son Fé ...!

Era una nit fosca y borrascosa; no se veyá ni una sola estrella en el firmament, y feya una tremuntanada faresta. No obstant acte seguit aquell mal fill salta demunt son briós corcer. Li pega esperonada y al instant es a Son Sant Juan. Obri el casal sense fer gens de renou, agafa un punyal am sa ma dreta y de puntas, de puntas s'en entra a dins s'alcova ahont dormia tranquila sa mare que l'idolatrava y cada nit somiava sa felicitat de son fill ingrát. Retira sa cortina y amb aquell punyal obri son pit; y am má tremolosa y convulsiva arranca son cor a sa mare, aquell cor que sols viu per l'amor de son fill.

Aquell monstre de crueldat y de luczuria torna pu-

jar demunt son briós cavall y depressa torna a Son Fé. Am sa má dreta portava el cor de sa mare, el cor víu que a cada passa batejava més fort.

Arriba a ca s'enamorada a punt d'auba; més aquesta estrella estave tapada per un nigul negre per no presenciá un'escena tan macabra, tan horrenda!

En el portalás de Son Fé, qu'encare eczisteix, y té uns quatre metres d'alt, esperava el seu pobil s'enamorada dreta y orgullosa am so cá de bou ajegut su ran d'ella.

Sa tramuntana bufava més fort que may.

Axí qu'arriba baix de dit portal salta del corcer tant depressa que caygué estés enterra su ran de s'enamorada. Llevonses aquell cor amorosíssim am veu més forta que la tramuntana, y al mateix temps més dolsa que l'oratjol de primavera, exclamá:

—Fill meu, ¿t'has fet mal?

Com un tro de tempestat ressonaren dins aquells dos cors de tigres aquestas amorosas paraules, y el cá de bou fugí tot espaordit.

El pobil de Son Sant Juan alsá els ulls a n'el cel y vejé tremolosa s'estrella de s'auba que com l'ull etern de Deu el mirave a dins son cor, com altre temps a Caín. A dins son cor a les hores sentí tot un níu de víboras que le hi roegaven; tot un iufern de mals esperits que le hi destrossaven.

Com un llamp, depressa torna am son corcer a Son Sant Juan creguent en son frenesí trobar encare viva a sa mareta que tant l'idolatrava. ¡Més ay! que la troba dins sa cambra horriblement destrossada y plena de sanc y morta y freda y sense vida.

Desesperat surt de lu casa y va a rentarse ses mans a una font qu'hey havia ben aprop d'aquell palau. Be les se renta a dins sa font, pero sa taca de sanc de cada moment tornava més vermella: be les se frega emb un merés, però al instant aquella fonteta parexía que no brollava més que sanc.

Ses mans vermeyetjaven més que la grana, perque taca de sanc no la renta l'aygua.

Tot aquell día, de sortida de sol fins entrada de fosca, obligá a n' els seus numerosos criats qu' am roques ciclópeas y mortar cegassen sa font de Son Sant Juan; pero el día siguent a trenc d' auba come testimoni d' aquell horrible crim havien aparegudes cent fonts més per aquells contorns, per ahont encar' are s' hi veuen roques ciclópeas y mortar.

Antes del crim s' aygua d' aquella font era riquíssima; avuy s' aygua d' aquellas fonts ni tant sols es bona per beurer.

El mateix demati, qu' era borrascós a més no poder, aquell malanat partí de cap a la mar per rentarsé y llevarsé sa taca de sanc. Quant fonc casi a mitjan camí, a dins S' Albufera, notá qu' el pis, s' endinzava. Volgué torná arrera, pero no pogué, perque cada passa que donava en qualsevol direcció, més encallat romanía a dins un llot negre y pudent. A dins pocs moments tot el terré qu' havía trepitjat aquell monstreu malevetjant a sortir, passá per ull de tot y s' engolí el seu cos, del qual may més sen son sabudes noves.

Al instant aquell avenc casi sense fons y com un' era molt gran, s' omplí d' un aygua fosca y blavenca més que sa del mar. Un esbart d' eugrons, cap-blaus y sebetlins de prat llensaren en aquell moment crits amars y aborronadors.

Entrant aquella nit tenebrosa uns animals raríssims que may s' eran vits pe' S' Albufera, se tiraren dins aquell estany d' aygua fosca y blavenca y per un instant de la Providencia aficaren el cap dins s' aygua y a una fondaria inmensa es tradició qu' encare véren el cos del pobil que malevetjave a sortir, y espentats pegaren per primera vegada uns bramuls come de bou furiós, pero sorts, funets y aborronadors, que quant los repetexen se senten, sense ponderació com tots sabém,

d' unas tres hores enfore. (2) Tan horrendo espectacle confirmaren un parey de cassadors que passant per allá y sentint aquells bramuls que parexían d' enfora, goytaren dins l' avenc y també tengueren la mateixa visió.

Els primitius poblers que residian a s' alquería de Crestaig, a n' aquells animals raríssims, avuy anomenats Quecas, les donaren el nom de *Por de S' Albufera*, qu' avuy ja no n' causa gayre perque s' es olvidada molt aquesta trágica historia. (3)

Els qui vulguen veure aquell fondal antigament esglayós, qu' encar-are si hey tiren una pedra se diu que no saben ahont s' atura, que vagen mitj' hora lluny de Ses Fonts de Son Sant Juan y trobarán el Clot o Avenc de Mossón Guillém.

Í'a molt poc que noltros l' anarem a veure y mos causá una impressió molt forta. Aquest uyalót fa com un engolidó o bufadó ahont s' aygo fa es caregól y en surt una torrentera molt grossa mesclada amb arena qu' es segur que ve del fondo de la mar, encare que s' aygo no es salada pero sí amarga. En no ser un any de sequedat extraordinari nigú s' hi pot acostar ni de molt lluny so pena de quedar encallat; y si hey van en barquet també es difícil sortirne. Just ran de s' uyal hey ha una enorme sesquerota mesclada am canyét que forma com un oasis, dins aquelles fangueras inmensas que com que duguen sa maldició de Deu: els inglesos hey gastaren milenars de duros, pero tot inutilment, Avuy tots els contorns de s' Avenc de Mossón Guillém están invadits pels ferosos braus de Son Santmartí que pegan uns bramuls esglayadors, y els qui s' hi acosten heu solen pagar ben amarc. Un pobler que passava per allá rebé tal euvestida d' un bou qu' en va haver de jeure un parey de mesos. Y el matex bover que mos acompanyave mos confessá qu' havía rebudes moltíssimes de banyades, pero com el día que hey anarem manava un ca de bou molt gros, no tenguerem res de nou.

Ademés porem dir am tota veritat, que emb el sol díe de la nostra excursió al famós Clot sentirem cantar o bramular més quecas que no n' havíem sentides cantar am moltíssimes vegades qu' haviem anats pe ses altres parts de s' Albufera. (4)

La jove anemorada de Son Fé quant sabé l' acabament fatal del seu estimat, diuen que fé una mudansa tan grossa, qu' ella y tota sa familia des cap d' algun temps se fé cristiana y assistía a ses funcions religioses que celebraven els primitius cristians en la vetusta y famosa Catacumba o Cova de Sant Martí.

UN MARJALER.

Sa Pobra 2 novembre de 1908.

(1) Fins aquí tot es rigurosament historic; emperó lo que ve, *qui no hu creu no peca.*

(2) Son moltíssims que donen per cosa certa el que se sentin de tan enfora tan misteriosos bramuls: noltros los hem sentits de devers un' hora enfora; y també de ben aprop y parexién lluny.

(3) Encare que li doném aquest nom es solament per ferhó més al viu, encare que qualsevol persona discreta, maldement no hu advertíssim en el principi, ja voría qu' axó no es més qu' una pura novel·la o rondaya.

(4) Tot lo comprés en aquest párrafo es historic.

MALLORCA

Me patria n' es camp florit
Desde es vall fins á la serra,
Y sa llengua de me terra
Tots los perfums n' ha cullit.

Té me patria richs vergers
Y montanyas empinadas,
Y té vilas escampadas.
Per dins horts de tarongers.

Y té corrents de diamants,
Que regan flors olorosas,
Y té còvas misteriosas,
Y té clapers de gegants.

Y còm á perla més fina,
Còm á jòya més preuada.
Dins sas montanyas guardada
Té sa llengua mallorquina.

Per dins valls de flors sembrats
Sas seuas veus s' esperjeixen;
Ets écos las repeteixen,
Las escampan ets embats.

Y còm á mare amb sa filla,
Son semblants en gentilesa,
De sa llengua sa bellesa
Y s' hermosura de l' Illa.

Una amb s' altre vida es donen,
Y emb tal riquesa mesclada,
Una emb s' altre engalanada
Per lo bellas se confonen.

Y crèu s' ánima gosar
Sas áuras del Paradís,
Poguent dins tan bell pais
Llengua tan dolça escoltar.

Roqueta qu' es téus pèus banyas
A dins las blevenças onas
Y emb sa boira emb qu' et coronas
Confons sas teuas montanyas:

Perla fina, rich tresor,
Qu' em tens l' ánima suspesa,
Per cada ona que te besa
Tens un batut d' es méu cor.